

Кірін Р. С.

*д.ю.н., доцент, провідний науковий співробітник
Державної установи «Інститут економіко-правових
досліджень імені В.К. Мамутова НАН України»*

РОЗВИТОК ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ ВІДКРИТОСТІ МІСТ: НАЦІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Сучасні поняття «розумне місто», «відкрите місто», «е-місто», «Smart City» останнім часом стали активно вживатися не тільки в українському суспільстві, а й у національному законодавстві.

Так, одним з перших випадків застосування терміну «Smart City» слід визнати урядове розпорядження, яким був затверджений перелік інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, що можуть реалізовуватися у 2015 р., в якому передбачався проект регіонального розвитку «Smart City». Конкурентоспроможність та сталий розвиток через електронне урядування» [1].

В Концепції розвитку е-демократії в Україні [2] стверджується, що найбільш поширеними інструментами е-демократії, які застосовуються сьогодні в Україні як на загальнодержавному, так і на місцевому рівні, є е-консультації, е-петиції, е-звернення, бюджети участі (громадські бюджети). Також створені ресурси для оприлюднення наборів даних у формі відкритих даних, у тому числі з використанням е-платформ, наприклад «Громадянське суспільство і влада», «Розумне місто» чи «Єдина система місцевих петицій», які поєднують у собі кілька е-інструментів участі.

Розглядаючи сучасні підходи до розуміння впровадження е-урядування на місцевому рівні щодо понять «смарт-сіті» та «електронне місто», автори доходять висновку про те, що останнім часом у контексті міжнародного досвіду розвитку електронного урядування як на загальнодержавному, так і місцевому рівнях, спостерігається тенденція замість слова «електронне» вживати слово «розумне», замість «електронні послуги» - «Smart Service» (розумні послуги). З офіційних порталів багатьох міст позникали позначки «е» [3, с. 92].

В той же час, вітчизняні міста активно використовують таке поняття як програма «відкрите місто», розробляючи при цьому концепції «Smart City» («розумне місто»). Тож, наразі актуальним залишається питання про співвідношення зазначених понять, питання про первинність категорій «розумне» та «відкрите». Проте, у більшій мірі, як уявляється, відповідь криється не у площині чи передбачає розумне місто відкритість або відкрите місто розумність, а у форматі смислового наповнення кожного з понять. Ключовим моментом є варіативність цих категорій у певних видах суспільних та правових відносин.

Наприклад, якщо розглядати «Відкрите місто» в якості проекту Програми EGAP (The E-Governance for Accountability and Participation Program - «Електронне урядування задля підзвітності влади та участі громади»), то це

поняття є складовою краудсорсинговою інтернет-платформою національної платформи е-демократії (e-DEM) із застосуванням геоінформаційних технологій для взаємодії мешканців з місцевою владою та комунальними підприємствами, а також для самоорганізації громадян [4]. Тобто в даному випадку «відкрите місто» позиціонується як електронний ресурс, онлайн-інструмент, сервіс Фонду Східна Європа (East Europe Foundation), розроблений в концепції Smart City і спрямований на покращення комунікації між владою та громадою, розширення можливостей українців брати участь в управлінні державою.

Наразі сервіс розширюється до рівня «відкрита громада» зберігаючи при цьому комунікаційні розділи «Проблеми» та «Корисні об'єкти».

Якщо розглядати «відкрите місто» як елемент політики органу (асоціацій, їх добровільних об'єднань) місцевого самоврядування (далі – ОМС), то у такому разі це поняття буде набагато ширшим і відобразатиме курс міста на: - задоволення потреб ОМС у сучасній інформації, новітніх технологіях, інвестиціях; - обмін досвідом з українськими та закордонними партнерами у сфері розвитку інструментів е-врядування та е-демократії; - підвищення конкурентоспроможності територіальних громад (далі – ТГ) в умовах децентралізації влади в Україні; - підвищення рівня використання громадських технологій та інструментів участі (civic tech) серед мешканців міст.

Так, Міністерство цифрової трансформації України та Місцева асоціація ОМС «Асоціація відкритих міст» підписали Меморандум про співпрацю в таких напрямках [5]: - спільна участь у заходах щодо популяризації та просування інструментів цифровізації та цифрової трансформації серед ТГ; - експертно-консультаційна підтримка ініціатив у сфері регіональної цифровізації та цифрової трансформації ТГ; - освітня та просвітницька діяльність серед ТГ із питань регіональної цифровізації та цифрової трансформації ТГ.

В той же час, в процесі впровадження політики відкритості міст та спроб правового врегулювання відносин у цій сфері позначилася низка проблем, яка потребує розробки відповідних механізмів. Це зокрема: - фінансові відносини (варіативність вибору ІТ-ресурсів для міст - дорогі, дешеві та безкоштовні сервіси); - відносини муніципальної демократії (забезпечення цифровими інструментами прозорість, підзвітність та участь ОМС, відсутність загальних стандартів е-послуг, що надаються ОМС); - освітні та безпекові відносини (незадовільні можливості та бажання у сфері е-участі певних категорій осіб у певних видах населених пунктів, опасіння за можливе викрадення чи незаконний збір персональної інформації, недовіра до е-інструментів); - інвестиційні відносини (суб'єкти, інструменти, вимоги); - інформаційно-комп'ютерні відносини (різноманіття порталів з надання аналогічних послуг з власним інтерфейсом, структурою, способами авторизації користувачів); - інформаційно-адміністративні відносини (необхідність реформи національного законодавства про е-документообіг, цифровий е-підпис, е-послуги, розмежування е-сервісів Єдиного державного порталу та веб-порталів е-послуг ОМС) тощо.

Одним із шляхів подолання наведених проблемних питань є

використання правового та інструментального досвіду перш за все країн Європейського Союзу (далі – ЄС). Так, у Резолюції Європейського парламенту щодо е-демократії в ЄС йдеться про те, що хвиля нових інструментів цифрової комунікації та відкритих і спільних платформ може надихнути та забезпечити нові рішення для заохочення громадян до політичної участі та залучення, одночасно зменшуючи невдоволення політикою інституцій, а також допомагає підвищити рівень довіри, прозорості та підзвітності в демократичній системі [6, с.157].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про затвердження переліку інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, що можуть реалізовуватися у 2015 році за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 липня 2015 р. № 766-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/766-2015-%D1%80#Text> (дата звернення 11.04.2023).
2. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 р. № 797-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80#Text> (дата звернення 11.04.2023).
3. Чукут С. А. Смарт-сіті чи електронне місто: сучасні підходи до розуміння впровадження е-урядування на місцевому рівні / С.А. Чукут, В.І. Дмитренко // *Інвестиції: практика та досвід*. - 2016. - № 13. - С. 89-93.
4. EGAP. Наші проекти. Відкрита громада. URL: https://egap.in.ua/project/vidkrita_gromada (дата звернення 11.04.2023).
5. Мінцифри підписало Меморандум з Асоціацією відкритих міст для розвитку регіональної цифровізації. (03.12.2021). URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mincifri-pidpisalo-memorandum-z-asociaciyeyu-vidkritih-mist-dlya-rozvitku-regionalnoyi-cifrovizaciyi> (дата звернення 11.04.2023).
6. European Parliament resolution of 16 March 2017 on e-democracy in the European Union: potential and challenges (2016/2008(INI)). *Official Journal of the European Union*. C 263. Vol. 61. 25 July 2018. pp.165-162.